

УДК. 159.9 : 316.6

*Мединська Юлія Ярославівна
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки
ВНЗ «Український католицький університет»*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У СФЕРІ ЕМОЦІЙ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню сучасних теоретичних підходів до концептуалізації та дослідження феномену «емоційного інтелекту». Подано інформацію про моделі здібностей та змішані моделі визначення та дослідження емоційного інтелекту, а також проаналізовано деякі існуючі методики діагностики емоційного інтелекту з точки зору їхньої змістовної валідності. Виявлено та описано ряд проблем у сфері діагностики емоційного інтелекту.

Ключові слова. Емоційний інтелект, модель здібностей, змішана модель, психологічна діагностика.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ДИАГНОСТИКИ КОМПЕТЕНТНОСТИ ЛИЧНОСТИ В СФЕРЕ ЭМОЦИЙ

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению современных теоретических подходов к концептуализации и исследованию феномена «эмоционального интеллекта». Представлена информация о модели способностей и смешанной модели определения и исследования эмоционального интеллекта, а также проанализированы некоторые существующие методики диагностики эмоционального интеллекта с точки зрения их содержательной валидности. Выявлены и описаны ряд проблем в сфере диагностики эмоционального интеллекта.

Ключевые слова. Эмоциональный интеллект, модель способностей, смешанная модель, психологическая диагностика.

Постановка наукової проблеми. Вивчення емоційної сфери людини має тривалу історію, в ході якої сформовано надзвичайно широку теоретичну базу, починаючи від еволюційних теорій XIX століття, останніх нейропсихологічних досліджень і закінчуючи розумінням емоційної сфери, якого дотримуються різні напрямки сучасної психології та психотерапії. Загальновизнаним є уявлення про адаптаційну функцію емоційного реагування, що характеризується рядом параметрів: інтенсивністю (глибина переживань і величина фізіологічних зсувів), тривалістю протікання (коротко- та довгострокові реакції), предметністю (ступінь усвідомлення зв'язку емоційної реакції з конкретним об'єктом і ситуацією), впливом на поведінку та діяльність (стимулюючий чи гальмуючий), модальністю (якісна характеристика емоційного реагування), знаком (позитивні чи негативні переживання), а також реактивністю (швидкістю виникнення та зникнення емоційної реакції) [4, с. 18].

Універсальні характеристики емоційного реагування детерміновані складними біо-психо-соціальними факторами. А власне психо-соціальна складова емоційних реакцій залежить від конкретних культурно-історичних умов та набору «шаблонів», які в ході соціалізації прищеплюються людині з раннього дитинства. Різні культури легітимізують різне ставлення людини до власних емоцій. Для прикладу, в часи Просвітництва жодного сумніву не викликало переконання, що людина разом зі своїми почуттями та прагненнями є чистою, сповненою духовності та естетики, наближеною до гармонії, яку може порушувати «неправильний» суспільний лад. Натомість протягом XIX ст. світ емоцій та бажань людини оцінювався у діаметрально-протилежних категоріях: як тваринний, брудний, гідний лише сорому та легітимний під жорстким контролем соціальних норм. XX століття принесло сексуальну революцію, демістифікацію сфер еротики та сексуального досвіду, при цьому дискредитувало існуючу систему цінностей, створивши простір екзистенційного вакууму та беззмістовності. У наш час суспільство толерує велику свободу у сфері стосунків, поведінки, зрештою – емоційних переживань, що супроводжується загальною деморалізацією та профанацією інтимності.

Процеси урбанізації, глобалізації, зростання темпу життя підвищують стресогенність сучасного соціокультурного контексту, який, у свою чергу, пропонує широкий спектр способів стабілізації емоційного стану – від наркотиків чи алкоголю до різноманітних духовних практик.

Протягом останніх 30-ти років у сфері дослідження емоцій та культури емоційного реагування почав кристалізуватись новий підхід до розуміння того, як людина обходиться зі своїм емоціями. Психологи зацікавились прикладними питаннями функціонування емоційної сфери, які впливають на якість життя особи, її професійні успіхи. В центрі дослідницької уваги опинились феномени розпізнавання емоцій, розуміння особистістю їхньої детермінації та взаємних переходів, навик управління власним емоційним станом, а також навик підвищення ефективності власної поведінки та мислення за рахунок «використання» актуального емоційного стану, управління ним, навик контролю емоцій та їх експресії, впливу на емоційний стан оточуючих тощо. Дані дослідження відбуваються у контексті вивчення понять емоційного інтелекту, емоційної компетентності.

У даному дослідженні ми хочемо детальніше зупинитись на теоретичних підходах до визначення поняття емоційного інтелекту, темі його вимірювання та висвітлити основні проблемні моменти діагностики емоційного інтелекту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на яку спирається автор. Передісторією розвитку концепцій емоційного інтелекту є психологічні дослідження інтелекту, в ході яких поступово стало зрозуміло, що для успішної адаптації особистості потрібні різні «позаакадемічні» форми інтелекту – соціальний, практичний, емоційний. Хронологічно першими у цьому ряду стоять дослідження соціального інтелекту Е. Торндайка, Г. Олпорта, Г. Ю. Айзенка, Р. Селмана, Дж. Гілфорда. У 80-ті роки ХХ століття серед достатньо вдалих спроб теоретично обґрунтувати та виміряти неакадемічні форми інтелекту були концепція практичного інтелекту Р. Стернберга (Sternberg Research Group), концепції соціального інтелекту Н. Кантора та Дж. Кільстрома, М. Форда та

М. Малера; емоційного інтелекту Д. Гоулмана, Дж. Меєра, П. Селовея, Д. Карузо, множинного інтелекту Х. Гарднера [10, с. 78].

Термін «емоційний інтелект» як теоретично окреслений психологічний концепт був введений у науковий дискурс J. D. Mayer, P. Salovey, M. Di Paolo [16-18]. Автори зазначають, що емоційний інтелект – це підструктура соціального інтелекту, яка включає у себе здатність спостерігати власні емоції та емоції інших людей, розрізняти їх та використовувати цю інформацію для управління мисленням і поведінкою [15]. J. D. Mayer, P. Salovey, Caruso D.R. обґрунтовують так звану модель здібностей, згідно з якою емоційний інтелект є набором здібностей «на перетині емоцій та інтелекту, у сфері, де емоції конструктивно та адаптивно взаємодіють з інтелектом» [19, р. 308]. Названі автори включають у структуру емоційного інтелекту чотири сфери вмінь [19, р. 307]: ідентифікація емоцій (Identifying Emotions); використання емоцій для підвищення ефективності мислення (Emotional Facilitation of Thought); розуміння емоцій (Understanding Emotions); управління емоціями (Managing Emotions).

Натомість інші дослідники емоційного інтелекту (R. Bar-On, D. Goleman, Д.В. Люсін) дотримуються так званого змішаного підходу, у контексті якого емоційний інтелект розглядається як сукупність розумових здібностей та особистісних рис, притаманних тій чи іншій людині. Зокрема, Д. Гоулмен включає до нього здатність особистості до самомотивації, стійкість до розчарувань, контроль над емоційними спалахами, уміння відмовлятися від задоволень, регулювання настрою і уміння не давати переживанням заглушати здатність думати, співпереживати і надіятися [13]. R. Bar-On виділяє 5 сфер емоційного інтелекту: пізнання власної особи (емоції, впевненість у собі, самоповага, самореалізація, незалежність); навички спілкування (міжособистісні взаємини, соціальна відповідальність, співпереживання); здатність до адаптації (вирішення проблем, оцінка реальності, пристосовність); управління стресовими ситуаціями (стійкість до стресу, імпульсивність, контроль); переважаючий настрій [13]. С. Люсін виділяє дві сфери емоційного інтелекту:

внутрішньоособистісну та міжособистісну [5,9]. Усі названі автори пропонують власні методики діагностики емоційного інтелекту.

Близьким поняттям до емоційного інтелекту є емоційна компетентність. На нашу думку, розмежування цих термінів можна провести за аналогією до розмежування понять соціального інтелекту та соціальної компетентності. Як зазначено у енциклопедичному словнику «Психологія спілкування» [7], соціальний інтелект розглядається як засіб пізнання соціальної дійсності, а соціальна компетентність – як продукт такого пізнання. Питання емоційної компетентності вивчали І. Андрєєва [1-2], О. Льошенко [6], Є. Лібіна, Д. Равен, І. Юсупов, Г. Юсупова [11]. Зокрема, два останні автори зазначають, що «емоційна компетентність не є самостійним психосоціальним утворенням, а дослідницьким конструктом... інтегрально об'єднуючим емоції, інтелект та волю, зрілість яких детермінує успішність адаптації суб'єкта до оточення та життєвих ситуацій» [11, с. 141]. Названі вчені дають визначення емоційної компетентності, яке фактично співпадає з наведеними вище визначеннями емоційного інтелекту. Зокрема, вони розглядають емоційну компетентність як «групу здібностей, які перебувають у стані розвитку, щодо саморегуляції і регуляції інтерперсональних стосунків шляхом розуміння власних емоцій та емоцій оточуючих» [11, с. 141].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на численні теоретичні та практичні розробки у сфері емоційного інтелекту, є серйозні застереження щодо можливостей його вимірювання. Відповідно до двох типів теоретичних моделей, які лежать в основі концепцій емоційного інтелекту, є два типи методик вимірювання емоційного інтелекту: одні з них сконструйовані як тестові завдання, що передбачають правильні та хибні відповіді за зразком тестів інтелекту (матриці Равена, тест Векслера тощо), а інші збудовані як опитувальники – самозвіти респондентів, які не передбачають «правильних» чи «хибних» відповідей. Перший тип методик відповідає моделі здібностей, другий – змішаній.

Особливо великі застереження є до опитувальників-самозвітів. В 2007р. американськими дослідниками W. L. Grubb, M. A. McDaniel було проведено масштабне дослідження валідності тесту Emotional Quotient Inventory Short Form (EQ-i:S, 2002) Р. Бар-Она, яке мало кілька цілей. По-перше, виявити, чи має емоційний інтелект достатню дивергентну валідність – чи не перекривається він з 5-ма особистісними факторами (Big Five Factors), які діагностуються за допомогою опитувальника International Personality Item Pool (2002). По-друге, перевірити, наскільки чутливим є тест EQ-i:S до фальшування. Для цього дослідники провели подвійне опитування вибірки з 251 особи. Респонденти двічі заповнювали батарею тестів: один раз з інструкцією максимально широко відповідати на всі запитання, а другий раз - з інструкцією свідомого фальшування. Учасникам дослідження було запропоновано заповнити самозвіти таким чином, ніби вони хочуть справити найкраще враження при співбесіді, яка вирішуватиме, чи візьмуть їх на роботу. Навіть застосувавши процедуру відсіювання недостовірних результатів, зорієнтовану на шкалу соціальної бажаності, а також шляхом виключення з дослідження рідкісних відповідей та неправдоподібно високих балів за окремими шкалами, дослідники виявили, що теоретично достовірною може вважатися 231 анкета. Виявилось, що лише 31% сфальшованих анкет вдалось відсіяти таким шляхом, натомість більшість завідомо неправдивих анкет залишились неідентифікованими. Більше того, було виявлено недостатню дивергентну валідність цього тесту – він перекривався з деякими шкалами «Великої п'ятірки». Тому W. L. Grubb, M. A. McDaniel бачать всі підстави вважати емоційний інтелект факторами «Великої п'ятірки» [14].

Натомість моделі здібностей, які передбачають наявність правильних та неправедних відповідей, не є такими вразливими щодо фальшування. Зокрема, процедури конструювання та статистичної валідації тесту MSCEIT-V 2.0 та тесту Multifactor Emotional Intelligence Scale (MEIS) показали з високою мірою статистичної достовірності, що названі методики демонструють достатньо високу внутрішню узгодженість, добрі показники дивергентної валідності з 16-

факторним тестом Кеттелла [19, 20]. Існує також російськомовна валідизована в Росії версія тесту MSCEIT-V 2.0, яка, згідно з даними науковців, які займалися її валідизацією, володіє достатньо добрими показниками валідності [8].

Разом з тим, у контексті україно- та російськомовної наукової літератури на дану тематику ми не знайшли критичного погляду на сам зміст цих методик, зваженої оцінки змістовної валідності їх елементів стосовно феномену, який досліджується, що і буде зроблено у наступній частині статті.

Мета та завдання статті. Метою даної публікації є оцінка актуальної ситуації щодо наявності валідних методик, спрямованих на діагностику неакадемічних форм інтелекту, зокрема, емоційного інтелекту. У контексті даної мети нами сформульовано наступні завдання:

1. Зробити огляд існуючих методик, спрямованих на діагностику емоційного інтелекту.
2. Проаналізувати змістовну валідність даних методик.
3. Узагальнити отримані дані та намітити шляхи подальших досліджень у сфері діагностики емоційного інтелекту.

Методи та методики. Для виконання поставлених завдань ми здійснили огляд, аналіз та узагальнення даних фахової літератури, відібрали низку методик тестової діагностики емоційного інтелекту та детально проаналізували їх зміст, спираючись при цьому на концепції змістовної та дивергентної валідності.

Зокрема, оцінка змістовної валідності тесту передбачає аналіз відповідності компонентів (завдань, питань) тесту щодо змісту феномену, який досліджується. Для оцінки змістовної валідності у контексті нашого дослідження необхідно детально дослідити зміст запитань крізь призму психологічних компонентів феномену емоційного інтелекту. Аналізуючи змістовну валідність відібраних тестових методик, ми звертали увагу на змістовну відповідність питань до теоретично обґрунтованого розуміння феномену емоційного інтелекту, а також на можливість отримання більшою чи

меншою мірою об'єктивної відповіді від респондента з урахуванням його навиків у сфері емоційної компетентності.

Дивергентна валідність передбачає, що нова тестова методика вимірює інші параметри, аніж ті, що можна дослідити за допомогою уже існуючих валідизованих тестів. Оцінка дивергентної валідності означає перевірку, чи не вимірює тест ті показники, для дослідження яких він не призначений. Іншими словами, розрахунок дивергентної валідності – це дослідження того, наскільки результати того чи іншого тесту емоційного інтелекту «перекриваються / не перекриваються» з результатами інших, уже валідизованих тестів. Ключовими у процесі дивергентної валідизації тестів емоційного інтелекту є особистісні опитувальники та тести інтелекту, тобто пошук відповіді на питання: чи не є емоційний інтелект тотожний певним особистісним рисам або загальному рівню IQ? У нашому дослідженні представлено огляд дивергентної валідизації окремих методик емоційного інтелекту, проведеної в рамках інших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Дана частина статті присвячена огляду та критичному аналізу деяких методик діагностики емоційного інтелекту, таких як методика Н. Холла на визначення рівня емоційного інтелекту [3], опитувальник ЕмІн С. Люсіна [5], Тест емоційної компетентності І.М. Юсупова, Г.В. Юсупової [11], російськомовний варіант тесту емоційного інтелекту Дж. Меєра, П. Селовея, Д. Карузо MSCEIT-V 2.0 [8].

Тест Н. Холла на визначення рівня емоційного інтелекту [3] спирається на змішану модель емоційного інтелекту та збудований як опитувальник, що передбачає оцінку 5-ти складових частин емоційного інтелекту: емоційна обізнаність, управління емоціями, самомотивація, емпатія, розпізнавання емоцій інших людей. Шкала відповідей є шестиступеневою та включає наступні варіанти відповідей: повністю не погоджуюсь, в основному не погоджуюсь, частково не погоджуюсь, частково погоджуюсь, в основному погоджуюсь, повністю погоджуюсь. Автор методики виділяє три рівні емоційного інтелекту за кожною зі шкал: низький (7 і менше), середній (8-13) та високий (14 і більше балів).

Аналіз змістовної валідності тесту (оцінка запитань по суті) дозволяє зробити наступні висновки. Сутнісний аналіз шкал та конкретних тверджень по кожній з них дозволяє поділити шкали на дві групи: три перші шкали стосуються інтрапсихічного виміру та вимагають від респондента певного рівня саморефлексії та осмислення життєвого досвіду. Іншими словами, для вимірювання даних складових емоційного інтелекту необхідно спиратись на *інші* когнітивні навички респондента, тому таке вимірювання, хоча і є суб'єктивним, але не викликає методологічних застережень. Дві останні шкали стосуються інтерперсональної площини та вимагають від респондента наявності навичок, які, власне, і вимірює даний тест, – навичок-складових емоційного інтелекту. Іншими словами, опитування за шкалами «Емпатія» і «Розуміння емоцій інших людей» можна звести до прямого запитання, зверненого до респондента: «наскільки розвинутим є у вас емоційний інтелект?». Така форма опитування зводить нанівець діагностичну цінність даного тесту, адже самі запитання не розкривають навичок чи рис, що характеризують рівень емоційного інтелекту особистості. Таким чином, тест не витримує перевірки на змістовну валідність.

Проілюструємо вищезазначені висновки на прикладі конкретних тверджень з методики Н. Холла. Зокрема, якщо припустити, що респондент має невисокий рівень емоційного інтелекту, то виникає закономірне запитання - наскільки адекватно він може оцінити себе за такими параметрами по шкалі «емпатії»: «я чутливий до емоційних потреб інших людей», «я добре розумію емоції інших людей, навіть якщо вони не виражені відкрито», «я добре вмю розпізнавати емоції за виразом обличчя», «я добре вловлюю знаки у спілкуванні, які вказують на те, чого потребують інші», «я добре настроююсь на емоції інших людей» (останнє твердження викликає особливі сумніви навіть щодо свого змісту). Аналогічні застереження можна висловити і щодо деяких тверджень шкали «Розуміння емоцій інших людей»: «я адекватно реагую на настрої, прагнення та бажання інших людей», «я допомагаю іншим

використовувати їхні спонукання для досягнення особистих цілей», «зі мною можна порадитись щодо питань стосунків між людьми».

Особливі застереження можна також висловити до наступного твердження з методики Н. Холла: «знання моїх справжніх почуттів важливе для підтримання доброї форми» (шкала «Емоційна обізнаність»). Поняття «доброї форми» є дуже абстрактним - воно не присутнє як широко уживаний вербальний штамп у побутовій мові, тому вносить значну долю невизначеності у розуміння даного твердження респондентами.

Аналогічні застереження можна висловити, ретельно проаналізувавши тест ЕмІн С. Люсіна [5]. Тест дає можливість оцінити здатність респондента розуміти власні та чужі емоції (встановлювати сам факт наявності емоційного переживання у себе або в інших, ідентифікувати ці емоції, знаходити для них словесну форму вираження, розуміти причини та наслідки емоцій), а також управляти власними почуттями та почуттями оточуючих (контролювати інтенсивність емоцій та їх зовнішні прояви, мати здатність при необхідності викликати ту чи іншу емоцію). Респонденти оцінюють ступінь відповідності тверджень опитувальника власному досвіду за чотирибальною шкалою: «цілком не погоджуюсь», «частково не погоджуюсь», «частково погоджуюсь», «цілком погоджуюсь». Отримані результати відображають п'ять шкал, чотири інтегральних показники та один загальний - комплексний.

Деякі твердження опитувальника С. Люсіна, як і у методиці Н. Холла, стосуються інтерперсональної площини, а здатність респондента об'єктивно відповісти на них прямо залежить від його емоційної компетентності. Для прикладу прокоментуємо наступне твердження: «я не відразу помічаю, коли починаю злитись». Даний пункт методики має обернений ключ кодування – негативна відповідь на нього додає балів за шкалою «внутрішньоособистісне розуміння емоцій», а позитивна оцінюється у нуль балів. Зауважимо, що дане твердження відображає загалом високу культуру емоційної саморефлексії – здатність респондента до відслідковування, осмислення, ретроспективного аналізу динаміки виникнення негативних почуттів. Тому і ствердна, і заперечна

відповідь, на нашу думку, за означенням вказують на добру здатність респондента до інтелектуального опрацювання емоційного досвіду.

Опитувальник емоційної компетентності І.М. Юсупова, Г.В. Юсупової [11] практично не викликає застережень, подібних до вищенаведених. Основним недоліком тесту вважаємо недосконалу процедуру валідизації. Зокрема, авторами оцінена дивергентна валідність методики лише у порівнянні з тестом інтелектуального рівня (Прогресивні матриці Равена), але не оцінено дивергентну валідність у порівнянні з жодним із особистісних опитувальників. Тому залишається відкритим питання, чи не «перетинаються» результати Опитувальника емоційної компетентності І.М. Юсупова, Г.В. Юсупової з тими чи іншими характерологічними профілями.

Тест Дж. Меєра, П. Селовея, Д. Карузо MSCEIT-V 2.0 [8], який розроблений у рамках моделі здібностей, добре ілюструє проблеми із встановленням «правильності» відповідей у сфері емоційного інтелекту. При перенесенні завдань тесту з американської культури в російськомовну, незважаючи на всі зусилля фахівців, спотворюється значення завдань, а головне – «правильність» відповідей. Дуже ретельно виконаний прямий та зворотний переклад тесту 4-ма перекладачами з науковими ступенями в області психології, мав би гарантувати сутнісний переклад, але аналіз завдань по суті викликає певні запитання.

Для ілюстрації процитуємо деякі завдання у російськомовному варіанті (див. зноску ¹).

¹ Завдання № 5, що не містить найбільш точного та адекватного варіанту відповіді: «Ренат был вполне счастлив на работе, и дома у него тоже все складывалось хорошо. Он думал, что он и его коллеги получают справедливую оплату и с ними хорошо обращаются. Сегодня все сотрудники его отдела получили небольшую прибавку в рамках общей корректировки зарплаты. Ренат почувствовал: а) удивление и потрясение; б) умиротворение и спокойствие; с) удовлетворение и ликование; d) унижение и чувство вины; e) гордость и собственную значимость.

Завдання № 13, яке містить кілька однаково можливих варіантів відповіді: «Ребенок, радостно ожидавший своего дня рождения, после него загрустил. Из-за чего это могло произойти: а) его обидел плохой мальчик и они подрались; б) два друга, которых он пригласил, не пришли на его день рождения; с) он съел слишком много торта; d) мать поставила его в неловкое положение перед другими детьми; e) отец обвинил его в том, чего

З точки зору очікуваних емоційних реакцій у нашій культурі подібні завдання викликають значні сумніви та застереження. На нашу думку та на думку опитаних нами експертів (психологів, психотерапевтів, психіатрів) пропоновані варіанти відповідей часом не містять найбільш точного та адекватного варіанту емоційного реагування, а інколи містять кілька рівнозначно ймовірних відповідей. Крім того, даний тест включає деякі проєктивні завдання (наприклад, оцінити емоції, які передають картини не сюжетного змісту, зокрема, пейзажі або абстрактні композиції), які апріорі не можуть оцінюватись за принципом вірно-невірно, оскільки асоціативні ряди, викликані у того чи іншого респондента, можуть кардинально відрізнятись не за принципом влучності відповіді, а на основі індивідуального, неповторного досвіду респондентів, загального самопочуття та фону настрою в момент заповнення тесту тощо.

Висновки. Як свідчить огляд літератури на тему теоретичного розуміння емоційного інтелекту та змістовний аналіз тестів, спрямованих на діагностику емоційного інтелекту, дана галузь психологічних досліджень потребує подальших розробок і теоретичного, і прикладного характеру. Проаналізовані нами тести мають певні недоліки вже на рівні змістовної валідності, спричинені як труднощами їх перекладу, так і соціо-культурною різницею світоглядних установок та імпліцитно присутніх моделей емоційного реагування у розробників тестів та у потенційних респондентів. Виявлено певні застереження і щодо шкалювання та інтерпретації результатів виконання тестів на емоційний інтелект.

Перспективи подальших досліджень. Як свідчить представлений вище огляд теоретичних підходів до визначення емоційного інтелекту та методик його вимірювання, на даний момент у цій сфері бракує єдино визнаного теоретичного підходу та добре валідизованого інструментарію, збудованого у

он не делал». Крім того, опитані нами експерти (психологи, психотерапевти, психіатри) запропонували ще один варіант відповіді, не включений у перелік: «дитина засумувала, бо свято минуло».

цьому контексті. Подальшими дослідженнями з даної тематики, особливо актуальними у контексті розвитку вітчизняної психології, є побудова теоретичної моделі емоційного інтелекту, розробка на її основі культурно-специфічних методик вимірювання емоційного інтелекту в середовищі україномовних респондентів, подальша апробація та валідизація цих методик.

Література

1. Андреева И. Н. Эмоциональная компетентность в работе учителя / И. Н. Андреева // Народное образование. -- 2006. -- № 2. -- С. 216-223.
2. Андреева И.Н. Развитие эмоциональной компетентности педагогов / И. Н. Андреева // Психология образования сегодня : Теория и практика : Материалы Международной научно-практической конференции. / [Под ред. С.И. Коптевой, А.П. Лобанова, Н. В. Дроздовой]. – Минск, 2003. - С. 166-168.
3. Диагностика «эмоционального интеллекта» (Н. Холл) // Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. — М. : Изд-во Института Психотерапии, 2002. — С.57 — 59.
4. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Ильин Е. П. — СПб. : Питер, 2001. — 752 с.
5. Люсин Д. В. Новая методика для измерения эмоционального интеллекта : опросник ЭмИн / Д. В. Люсин // Психологическая диагностика. — 2006. — № 4. — С. 3 — 22.
6. Льошенко О. Емоційний інтелект та емоційна компетентність : проблеми співвідношення / Льошенко О. // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Психологія. Педагогіка. Соціальна робота. – 2010. – № 2. – С. 49 – 52.
7. Психология общения. Энциклопедический словарь / [Под общ. ред. А. А. Бодалева]. — М. : Изд-во «Когито-Центр», 2011. - 598 с.
8. Сергиенко Е. А. Тест Дж. Мэйера, П. Сэловея, Д. Карузо «Эмоциональный интеллект» (MSCEIT v. 2.0) : Руководство / Е. А. Сергиенко — М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2010. — 176 с.
9. Социальный и эмоциональный интеллект : от процессов к измерениям / [под ред. Д. В. Люсина, Д. В. Ушакова]. — М. : Ин-т психологии РАН», 2009. — 351 с.
10. Стернберг Р. Дж. Практический интеллект / Р. Дж. Стернберг, Дж. Б. Форсайт, Дж. Хедланд и др. — СПб. : Питер, 2002. — 272 с.
11. Юсупов И. М. Тест эмоциональной компетентности / И. М. Юсупов, Г. В. Юсупова // Социальный психолог – 2009. — № 1 (17). — С. 141 - 148
12. Bar-On R. Emotional intelligence Inventory (EQ-i). Toronto, Canada: Multy-Health System, 1997
13. Goleman D. Emotional intelligence. N.Y. Bantam Books, 1995.

14. Grubb W.L., McDaniel M.A. The Fakability of Bar-On's Emotional Quotient Inventory Short Form : Catch Me if You Can // HUMAN PERFORMANCE, 20(1), 43–59. - 2007
15. Mayer J.D. Emotional intelligence information. — [Electronic resource]. — 2005. — Mode of access: [http://www.unh.edu/emotional_intelligence]
16. Mayer J. D., Di Paolo M., Salovey P. Perceiving affective content in ambiguous visual stimuli: a component of emotional intelligence // Journal of Personality Assessment. 1990. Vol. 54, NN 3, 4. P. 772 - 781.
17. Mayer J.D., Salovey P. The intelligence of emotional intelligence // Intelligence. – N.Y., 1993. – P. 433-442.
18. Mayer, J. D., Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? // P. Salovey, D. Sluyter (Eds.). Emotional development and emotional intelligence : Implications for educators (pp. 3–31). New York: Basic.
19. Mayer J.D., Salovey P., Caruso D.R. Relation of an Ability Measure of Emotional Intelligence to Personality // Journal of personality assessment, 2002. – – 79(2). — P. 306 — 320.
20. Mayer J.D., Salovey P., Caruso D.R., Sitarenios G. Measuring Emotional Intelligence With the MSCEIT V2.0 Emotion 2003, Vol. 3, No. 1, 97–105